

sionis ab intestato, non tamen repudiationem juris ex pacto haereditario orti (jus Boruss. § 405).

2. E contrario jus commune non admittit, ut qui haereditatem testamentariam repulerit, sibi petere possit portionem legitimam ut haeres necessarius: verum id permittunt jus Austriae (§ 808) et jus Boruss. (§ 402 l. c.). V. Pruner l. c. pag. 656 et 657.

3. Acceptatio sub beneficio inventarii id onus secum fert, ut juridice seu per notarium constare debeat de bonis defuncti: at inventario sic facto, si forte debita superent bona relicta, haeres non tenetur ultra vires haereditatis solvere.

4. Qui vero hanc clausulam „sub beneficio inventarii“ non fecerit, juridice cogitur ad solvenda omnia debita. At in conscientia ad id non tenetur, ut cum communiore sententia docet Gury-Ball. I. n. 823, Reuter p. III. n. 290 cum magno numero veterum scriptorum, cf. Giribaldi tr. 3 (*de contract.*) cap. 15 n. 130 et Salmantic. tr. 14 cap. 5 n. 151, qui expresse addunt, haereditatem neque post iudicis sententiam in foro conscientiae ad id teneri ex expressa doctrina Gomez, P. Navarr., Sanchez, Sa, Trullench., Bonacina etc.: cui etiam assentitur Marres l. c. n. 271.

Nihilominus creditor non impeditur, quominus solutionem integram petat et obtentam retineat, quia non tenetur haeredi credere aut legis favori renuntiare: ita saltem ordinarie.

Ad IV. 1. Haeres tenetur quam primum exsequi legata, saltem pia et ea, quorum dilatio sive defuncto sive aliis gravi damno sit: quare dilatio in foro externo concessa uti non potest hoc sensu, ut voluntariam moram trahat. S. Alph. ex Busenb. n. 941.

2. Legatarii non statim jus in re acquirunt, sed jus in haereditatem, a quo traditionem rei sibi assignatae petant.

3. Imo etiam haeres testamentarius habeatne ipso facto jus in re, an petere debeat traditionem bonorum ab iis, quibus legalis portio necessaria competit, a lege regionis pendet. Posterius statuitur jure Gallico § 1004, prius jure Neerlandico (Marres n. 356).

Caput III.

De testamento.

De haerede agentes, qui potest aut ab intestato aut ex testamento haeres esse, jam multa de testamento aut explicare aut sumere debebamus: at ne plena notitia, quantum necessaria est confessario, desit, singula momenta, quae in testamento consideranda sunt, exponemus.

§ 1.

De testatore.

I. Testari ut aliquis possit, debet 1) plenum usum rationis habere; 1160 2) debet sui juris ita esse, ut de bonis, quae possidet, habeat facultatem disponendi.

II. Communiter ipso jure positivo excluduntur a potestate testandi:

1. Perpetuo amentes; sed si quis consuevit habere lucida intervalla, testamentum est validum, si probatum fuerit, testatorem per tantum tempus rationis usum habuisse, quantum requireretur ad actum continenter conficiendum.

2. Surdo-muti, qui legere et scribere nesciant neque alio *indubio* modo voluntatem suam declarare possint.

3. Interdicti, sc. tum qui juridice ut prodigi declarati sunt, tum damnati ad mortem aut perpetuum carcerem.

4. Impuberes plerumque testari nullatenus possunt; minores vix non ubique cum certis limitibus sive quoad portionem bonorum suorum, sive quoad formam testamenti servandam.

III. Testator, qui post se relinquit haeredes necessarios, in facultate testandi restringitur jure, quod illi habent ad portionem legitimam, ut cap. praecedenti expositum est.

IV. Conceditur tamen ubique, ut ex certis quibusdam causis aliquis ab haereditate etiam legitimae portionis excludatur. Causae autem sunt certa quaedam crimina cum gravi injuria contra testatorem commissa.

Quae exhaereditatio in solo valido testamento fieri potest, *addita causa et causae probatione*; haeres ita exclusus, si, testamento corruente, successio ab intestato locum habet, ab illa successione per se nondum excluditur; excluditur, si habet legalem *indignitatem* juridice probatam et declaratam.

Hanc indignitatem in jure declaratam jus Gallicum solam admittit etiam pro causa exhaereditandi in testamento. (Cf. C. C. § 727.)

§ 2.

De forma testamenti.

Formam testamenti, ut coram lege valeat, adeo diversam leges 1161 praescribunt, ut impossibile sit, singulas enumerare. Notiones praecipuarum legum igitur dabo.

I. Testamentum distinguitur *publicum* et *privatum*.

Publicum, quod personae in publica auctoritate seu jurisdictione constitutae declaratur aut offertur: ut testamentum *principi oblatum*, testamentum *apud acta* (judicialia) *conditum* (vor Gericht zu Protocoll erklärt), testamentum *judici oblatum* (quod propria manu scriptum aut saltem subscriptum iudici tamquam testamentum traditur. — Si quando alicubi notarii jurisdictione arbitraria potiuntur, sufficit testamentum tradidisse notario coram certis duobus testibus.).

Jus Borussiae sola testamenta publica sive judicialia admittit, nisi excipias testamenta *privilegiata*.

II. Testamentum privatum aut *ordinarium* est, aut extraordinarium et *privilegiatum*. Ordinarium est aut *nuncupativum*, i. e. ore tenus datum, aut *scriptum*.

1. Nuncupativum, quod fit voce coram certo numero testium idoneorum, ita ut testes omnes simul congregati a testatore aut in ejus praesentia ab ejus mandatario audiant clare et distincte omnes testamentarias dispositiones.

Testes ex jure comm. Rom. debent esse 7 iique masculi, puberes, liberi, non surdi, non mutui, non caeci, non incapaces testimonii dicendi, non haeredes ex testamento, non domestici testatoris aut haeredis, et debent ad audiendum testamentum esse *rogati*.

2. Testamentum scriptum: quod sive apertum sive clausum exhibetur testibus, ut supra, ita tamen, ut necessarium non sit dispositiones ipsas testibus declarari: scriptum tamquam declaratio ultimae voluntatis subscribitur a testatore, et a testibus cum sigillo subscribitur. Quodsi testator scribere nequit, octavus testis adhibendus est, qui pro testatore subscribere idque declarare debet. (Convenit, ut testator ipse etiam sigillo utens subscribat.)

3. Alia jura minore numero testium contenta sunt, praesertim si adhibetur persona publica. E. g. Jus Gallicum requirit notarium cum 4 testibus qualificatis, aut 2 notarios cum 2 testibus; aut si clausum et mysticum est testamentum, declarationem seu traditionem coram notario cum 6 testibus, coram quibus ipse testator cum notario et testibus subscribere debet, illud esse testamentum (idque a se saltem subscriptum).

4. Complura jura recentia admittunt pro testamento ordinario testamentum *holographum*, quod a testatore propria manu scribitur integre cum additione anni, mensis, diei, et nominis integri subscriptione. Ita jus Gallic., Austriac.

Jus Anglicum requirit solum praesentiam duorum testium, qui tamen cum testatore simul ita praesentes esse debet, ut *potuerint* saltem videre, quid fieret. Qui numerus binarius testium etiam pro pluribus Americae Sept. regionibus sufficit; tamen Status diversi diverso jure hac in re utuntur.

1162 III. Testamenta *privilegiata* vix non ubique admittuntur, nisi forte excipias earum regionum leges, ubi pro ordinario testamento fere nihil aliud requiritur, quam quod naturaliter necessarium est ad plenam probationem. Verum etiam jus Gallicum et Austriacum, etsi holographum testamentum pro ordinario admittunt, tamen non excludunt privilegiata, ne ii, qui scribere aut non possunt, aut non amplius possunt, potestate testandi priventur.

Igitur privilegiata testamenta consistunt communiter in eo, ut sive scripta sive nuncupativa fieri possint coram duobus testibus aut etiam coram uno teste auctoritativo. (Ita lex imperii Germ. militaris 2. Maji 1874 admittit testamentum militare saltem scriptum coram praeposito militari „Officier“, aut in nosocomio coram ejus praeposito vel coram capellano seu religionis ministro militari. — Cf. Schwane *contract.* pag. 204, Pruner *theol. mor.* ed. 2 p. 641. — Jus Gallicum requirit praeter duos testes praesentiam altioris officialis v. § 981.)

Sub privilegiata forma admittunt plerumque:

1) Testamentum pro militibus in expeditione militari — testamentum

expirat anno post dimissas copias (aut etiam post 6 menses, ut in jure Gallico v. § 987);

2) testamentum *tempore epidemiae* — quo tempore aut testamentum militare extenditur ad has circumstantias, aut alibi saltem id remittitur, ne testes necessarii simul adesse debeant; — expirat etiam seu corrumpit testamentum generatim post extinctam epidemiam, ut supra;

3) testamentum *parentum, quo dividant bona sua inter liberos*; pro quo, si oralis declaratio fit, sufficiunt communiter duo testes qualificati, alias scriptio quoad substantiam (i. e. nomen liberorum, eorum portionem, tempus) et subscriptio propria manu a testatore facta: imo si sola *divisio bonorum* fit, sine testamento proprie dicto jure „*communi*“ sufficit, ut ultima voluntas utenque clare cognoscatur;

4) testamentum *ruri factum* saepe (saltem ex jure Rom.) admittitur coram minore numero testium (5 testibus qualificatis);

5) testamentum *ad pias causas*¹ ex se regitur legibus Ecclesiae, quae aliud non requirunt, nisi ut *certe probetur* ultima voluntas defuncti, ergo: scriptionem vel saltem subscriptionem, aut declarationem utenque indubie factam coram duobus testibus (aut si de legato agitur, *coram haerede ipso*, qui id cognovit et — si de externo foro agitur — agnovit seu fatetur. Unus autem *testis*, qui non sit ipse haeres contra se dicens testimonium, etsi sumas parochum, plenam probationem facere non censetur).

Quamquam haec privilegiata forma non ab omni jure civili agnoscitur, imo saepe dispositio ad causas pias difficilior redditur, quam dispositio pro causa profana: in *conscientia* sola lex canonica (civilis tum, quando canonicae concurs est, aut favorem causarum piarum etiam extendat) respici debet; nisi forte — id quod supra in simili quaestione jam dictum est — praestet, homines, apud quos effectus monitionis sperandus non videatur, in bona fide relinquere.

Cf. Pruner *theol. moral.* ed. 2 p. 640 sqq.

Quid juris autem ex testamento informi oriri possit, cap. I. satis declaratum est.

§ 3.

De ipsius testamenti dispositionibus et clausulis.

I. Ad testamenti essentiam pertinet haeredis sive haeredum institutio: quod jus commune ita intelligit, ut *veri nominis haeres* institui debeat, i. e. successor titulo universalis, cui aut omnia bona aut quota bonorum pars cedant, etsi forte cum onere certa bona aliis tradendi.

II. Praeter haeredis institutionem fieri *potest* haeredis *substitutio*, quae est aut substitutio *vulgaris*, aut substitutio *pupillaris*, aut subst. *fideicommissaria*: vulgaris, si alter ut haeres vocatur sub conditione, quod prior haeres haereditatem adire non possit aut nolit; pupillaris, si pater (sive avus, in cujus potestate paterna pupillus est) filio impuberi, qui patris (sive avi) haeres est, haeres constituitur pro casu, quod

¹ Testamentum clericorum in compluribus Germaniae locis etiamnunc civiliter agnoscitur, modo factum sit secundum leges canonicas, i. e. cum iis formalitatibus, quae ad causas pias sufficiunt.

filius ille impubes decesserit; fideicommissaria, si cui haereditas defertur (*fiduciario*) sub onere, ut sive statim post certum tempus, sive tempore mortis haereditatem ejusve partem tertio cuidam designato transmittat — (hic *fideicommissarius* — testator *fideicommittens* dicitur).

III. Si praeter haeredis institutionem et substitutionem aliquis in singularum rerum successionem, quae per haerodem tradendae sunt, vocatur, is *legatarius* dicitur: haec dispositio testatoris vocatur *legatum*. — Si cui haeredi praeter quotam bonorum partem certa aliqua res addicitur, id *praelegatum* vocatur.

IV. Clausula tandem testamento addi potest „*codicillaris*“, vi cujus testator declaret, ut, si forte testamentum ex aliquo defectu informe sit, ejus dispositiones saltem ex codicillo valeant. — Nimirum *codicillum* vocatur ultimae voluntatis declaratio sine haeredis institutione, adeoque aut omnino sine testamento aut extra testamentum jam factum; ad ejus valorem minor solemnitas sufficit. Quae forma et clausula secundum jus Gallicum inanis est.

Clausula igitur codicillaris hunc effectum habet, ut, si testamentum quidem informe aut ex alia causa irritandum, solemnitas codicillo necessaria tamen servata sit, haeres quidem ille evadat, qui est haeres ab intestato, at tamquam haeres fiduciarius, qui haeredi testamentario tamquam legatario seu potius fideicommissario totam haereditatem tradere debet, *detracta sibi quarta Trebellianica s. Falcidia* (cf. Pruner *de jure* I. § 198 et 199); legata autem aliaeque dispositiones testamentariae omnes vim suam retinent, nisi forte propter laesam legitimam partem necessarii haeredis reducendae sint.

1164 Declarandi causa nota: Ad I. et III. 1. Possunt fieri et legata et haeredis institutio aut absolute, aut *conditionate*. — Quodsi conditio apposita est, haec aut antequam adeatur haereditas, impleri debet; aut si propter ejus naturam id fieri nequit, *cautio danda* est: et laesa conditione, haereditas debet reddi.

2. Conditiones tamen strictae sunt interpretationis, ita ut onus quantum fieri possit minimum imponant: hinc est etiam, quod conditiones *impossibiles* et *inhonestae jure communi* pro *non apposis* habeantur, atque ex lege positiva haereditas sive legatum *absolute* acquiratur. Nihilominus non omnes leges recentes eodem modo rem determinant, si statuunt, quousque extendantur hae conditiones, quae ut invalidae sperni debeant. Ex jure Borussiae enim conditio, quae haeredi quidem impossibilis est, sed quam impossibilem ei esse, testator nescivit, impossibilem reddit haereditatis consecutionem, sicut *quaelibet* conditio *plane* impossibilis; at conditio a) inhonesta et b) conditio in se quidem possibilis, sed quam haeredi vel legatario impossibilem fore testator cognoverit, si nihilominus legatum vel haereditas non sint expuncta, *pro non adjecta* habetur. — E jure Austriaco conditiones tum inhonestae, tum impossibiles quaelibet *invalidam* reddunt dispositionem, nisi sint conditiones *resolutoriae*: hae enim pro non adjectis habentur, sicut etiam conditiones *obscurae, inintelligibiles*. Cf. Pruner *de jure* I. § 175.

3. Quid juris interim sit, dum conditio impleatur, accuratius definiiri nequit, nisi inspectis legibus regionis.

Ad II. 1. Substitutionis vulgaris et fideicommissariae discrimen in eo ¹¹⁶⁵ cernitur, quod in priore secundus haeres scribitur *in defectu prioris*, si forte nunquam haeres fiat; in posteriore secundus haeres vocatur, *mediante priore*, qui prius vere haeres fuerit, haereditatemque acquisiverit: haec etiam causa est, cur leges statuunt, ut quartam bonorum partem (vel aliquotam) sibi detrahere possit, ne incassum haeres factus sit.

2. Substitutio pupillaris et fideicommissaria habere possunt effectum vulgaris substitutionis — si nimirum aut filius pupillus, aut haeres fiduciarus haeredes facti non sint.

3. Ad substitutionem fideicommissariam specialis quaedam dispositio testamentaria refertur, qua certis bonis onus illud imponitur, ut semper transmitti debeant intra eandem familiam definitis regulis: quod utique si universim seu indefinite statuitur, sanctione legis positivae indiget, ut etiam in foro interno valeat. (Familien-Fideicommiss.)

4. Non plane idem dici debet de qualibet fideicommissaria transmissione: hanc enim fieri posse, imo aliquando debere, cum potestate libere testandi seu disponendi de bonis propriis naturaliter connectitur: hinc satis probabiliter illa dispositio naturalem valorem habet, etsi lex positiva resistat, non secus atque dispositiones *informes*. Quare in foro conscientiae de iis simile quid tenendum est, atque de illis informibus dispositionibus. — Hinc etiam fit, ut hac in re jus Gallicum, quod substitutionibus fideicommissariis valde adversatur nec vult admittere nisi paucissimas, a compluribus pro injusto habeatur.

Paucis explicari convenit, quid sit illa quarta Trebellianica et Falcidia. Nimirum lege Falcidia statutum est, ne haeres seu haeredes legatis ita onerari possent, ut non saltem quarta pars haereditatis remaneret: quodsi in testamento ita onerati essent, legata esse reducenda. Illa legis constitutio etiam ad *haerodem fiduciarium* — de quo SC. Trebellianum egit — translata est, atque in illo casu *quarta Trebelliana* s. Trebellianica vocatur. Verum illa quarta pars sic intellecta est, ut sumeretur ex bonis defuncti, postquam deducta sint debita, legata pia, aliaeque onera; in quibus accurate assignandis non omnes idem sentiunt: neque concors est sententia jurisperitorum, sitne quarta Trebelliana nihil nisi Falcidia, an aliter computanda. (Vangerow *Pandekten* § 536.)

§ 4.

De causis et modis, quibus testamentum valore vel efficacia privatur.

Modi, quibus testamentum vi sua privatur, sunt:

1. Nullitas, 2. Irritatio, 3. Destitutio, 4. Ruptio, 5. Revocatio. 1166

I. Nullitas testamenti adest ex defectu essentialis conditionis: quae num et quo sensu pleni juris sit ipso facto, si conditiones naturaliter necessariae servatae sunt, ex superius dictis habes.

II. Irritatio alia est judicialis, alia privata. *Privata* locum habet, si testator post testamentum factum sub alterius paterna potestate constituitur, sc. sive per adoptionem, sive per legitimationem illegitimi sui ortus, et hac potestate paterna finita, testamentum prius factum non denuo confirmaverit. — Quare in hoc casu nullae dispo-

sitiones, ne ad pias quidem causas, pro validis sustineri debent. Ita saltem ex jure „communi“.

Judicialis irritatio fit aut propter defectum solemnitatis requisitae aut propter justitiae laesionem erga haeredes necessarios: posterior causa non ubique dat iis, qui laesi sunt, jus postulandi totius testamenti irritationem, sed saepe solum jus postulandi supplementum legitimae portionis. Judicis igitur sententiae standum est in conscientia: quae si secundum leges etiam totum testamentum vi sua destituit, legata pia tamen servanda sunt ab haeredibus ab intestato, siquidem jus Rom., cui jus *canonicum* consentit, in illo casu omnia legata, quantum patitur portio legitima, sustinet; quoad dispositiones profanas cuiusque regionis lex et iudicis declaratio pro norma fori quoque conscientiae erit.

1167 III. Destitutio vocatur testamenti mutatio, quae fit, quando haeres institutus et substitutus aut nolit aut non possit haereditatem adire.

Quo in casu devolvitur successio ad haeredes ab intestato. De valore dispositionum testamentariorum observandum videtur idem ac nr. praecedenti, etiam in iis locis, ubi secundum jus commune testamentum cum omnibus dispositionibus valore destituitur; nam circa causas pias nulla est ratio, cur a communi regula ecclesiastica recedamus quae statuit, dispositiones pro causis piis sustineri debere, quando de testatoris voluntate, eaque justa, certo constat: verum voluntas defuncti certo declarata est, neque propter destitutionem seu mutationem haeredis evadere potest injusta. Ceteroqui leges quaedam particulares tum legata pia, tum profana in suo valore etiam relinquunt.

IV. Rumpitur generatim testamentum, si post testamentum conditum testatori nascitur filius (aut secundum alia jura quilibet haeres necessarius): quo etiam postea mortuo, testamentum non revalidatur, nisi forte — ut aliquando leges statuunt — mortuus fuerit ante testatorem.

Rupto testamento, nullae dispositiones validae manent, neque pia legata, quia ex ipsa praesumpta voluntate testatoris censetur totum testamentum irritum: ita saltem, si testator futuram haeredis sui nativitatem nescivit vel non speravit. Quodsi exspectabat filium posthumum, aliud iudicandum est. De cetero omnino etiam consulendae sunt leges regionis. Cf. Pruner l. c. § 186. — Americanae leges in Statib. Foederatis testamentum vi sua destitui dicunt, si testator post conditum testamentum uxorem ducat et prolem suscipiat, neque proli et uxori provisum fuerit: ceteroqui, si viro uxorato post testamentum factum nascatur filius, neque illi paterna dispositione provisum fuerit, is tantum ad eam haereditatis partem jus habet, quam ab intestato accepisset.

V. Revocationem testamenti ab ipso testatore fieri posse, ad testamenti essentiam pertinet. Est autem revocatio aut expressa, aut tacita.

Revocatio tacita seu re facta habetur, si testamentum dirumpitur aut laeditur v. g. sigilli nominisve expunctione, aut si novum testamentum con-

ficatur. Verum nisi in novo testamento prioris revocatio exprimat, aut hoc destruat, etiam prioris testamenti dispositiones, in quantum posteriori testamento non repugnent, servandas esse, plures leges declarant: similiter etiam fit, si ex pluribus testamentis, quod sit posterius, discerni nequit.

Revocatio expressa, nisi testamentum quod factum est destruat, certas formas legales habere debet, ut sit contra testamentum valida. Generatim tamen minor testium numerus sufficit: jus Austriacum vero tot et tales testes requirit ad revocandum testamentum *nuncupativum*, quot et quales ad condendum; jus Borussiae generatim *eundem tantum modum* revocandi sicut condendi testamenti admittit.

Testamento igitur legitime revocato, nullae amplius dispositiones valent, nisi quas testator nihilominus valere voluerit atque satis declaraverit; videlicet tamquam ex nova voluntate ultima declarata quaedam dispositiones potest resumere.

§ 5.

De testamenti executione.

Testamenti executio *ad haerem vel haeredes spectat*, nisi quis ¹¹⁶⁸ speciatim constituatur executor. — Cf. tamen leges regionis. Sic in Anglia, nisi executor a testatore nominatus aut administrator a iudice constitutus sit, haeredes maximis subsunt incommodis et detrimentis.

I. Executor autem statui potest 1) ab ipso testatore, 2) libera haeredum conventionione, 3) per iudicem, si haeredes convenire inter se nequeunt: verum nemo evadit re ipsa executor, nisi libera acceptance.

Executori per iudicem statuto salarium constituitur; alias autem per se censetur munus gratis susceptum; quare nihil postulare potest executor, nisi antea id sibi constitutum sit, expensarum tamen recompensationem ex massa haereditatis detrahendi jus habet.

Executor, finito negotio, ad reddendas rationes tenetur.

II. Ut igitur juste et sine querela fungi possit munere suo, curare debet, ut fiat inventarium atque bona defuncti secure serventur, donec executio fieri possit; ut moneantur debitores et creditores etc.

In ipsa autem executione voluntas testatoris juste declarata pro norma haberi debet: in obscuris leges atque consuetudines observandae sunt.

III. Quare in divisione bonorum sciri debet, quid singuli haeredes ¹¹⁶⁹ ex bonis fortasse jam antea a testatore dono acceptis conferre et tamquam partem suae portionis considerare debeant.

Videlicet conferri debent dona immobilium, nisi testator ea expresse a collatione exemerit, at non eorum fructus, neque donationes manuales minoris momenti.

Conferri debent illae expensae, quae in solam filii gratiam factae sunt neque redundant in bonum familiae commune, nisi aut condonatio facta sit, aut censeantur pro conditione parentum minoris momenti.

Hinc conferri seu computari non debent: 1) quae filius in recreationes non excessivas expendit;

2) quae erogata sunt ratione studiorum, assequendi honoris etc., nisi ratione conditionis parentum impensae sint magnae: quare si in humili conditione parentes positi sunt, atque fortasse reliquis filiis vix id relinquere possunt, quod impenderunt in studia unius, sane has expensas computari pro haereditate ejusve parte, aequissimum est;

3) quae erogata sunt ad redimendum filium a militia in bonum familiae: secus, si in proprium tantum commodum redemptus sit pecunia pro parentum conditione notabili. Cf. S. Alph. n. 955—959, Gury-Baller. I n. 807—809. — In Americae Sept. Statibus Foederatis *semper praesumitur*, has expensas ad collationem non esse adducendas, nisi clare constet de contrario: Konings n. 901.

1170 IV. In exsequendis legatis tum circa ipsam rem, tum circa conditionem et causam dubium occurrere potest.

Si res indeterminata legatario adscribitur, quando naturalis est, ut bos, equus, res illius speciei *mediocris* dari debet; si est artificialis, electio pendet ab haerede, ita ut legatarius etiam minimam contentus esse debeat. S. Alph. ex Bus. n. 938.

Si conditionate aliquod legatum statuitur, sufficere debet aequivalens impletio, si aut lex id admittit, aut voluntas testatoris secus inhonesta fieret. Quapropter quando *certae* personae aliquod legatum statuitur, impletio conditionis per actionem meliorem, imo per quamlibet impletionem aequivalentem admitti plane debet; si autem *certae causae* et per eam indeterminatis personis aliquid legatur, propria causae forma servanda est, nisi finis proprie intentus in aequivalenti causa etiam habeatur.

Ergo legatum Berthae datum, „*si nubat*“, etiam ei dandum est, si monialis fit; legatum Petro destinatum studiorum causa sub conditione „*nisi sacerdos vel religiosus fiat*“, etsi *naturaliter invalidum*, ex communi lege, ubi turpes conditiones pro non-adjectis habentur, nihilominus Petro debetur. Legatum puellis *pauperibus* „*ut nubant*“ relictum, dari *nequit* ex sententia multorum iis, quae volunt moniales fieri; siquidem causa pia sit, succurrere puellis periclitantibus, quae nupturae sunt; verum aliis videtur fieri posse etiam electio earum, quae, ut periculum effugiant, Christo sponso se tradere volunt: quam electionem testatoris voluntati conformem esse, saepe merito judicari debet (v. Gury-Ball. I n. 830 not., Giribaldi l. c. n. 145 sqq. cum aliis); posse dari puellis jam sine dote nuptis, merito negatur (S. Alph. n. 930), nisi *determinatae* puellae legatum relictum sit.

Legatum relictum orphanis posse etiam dari iis, qui a parentibus non aluntur, satis certum est, si vere orphani non adsunt; imo etsi adsunt, S. Alph. videtur „non omnino improbabile“, etiam illos eligi posse. Ib. n. 930, Giribaldi ib. n. 150 etc.

Legatum relictum „*pauperibus*“ dari potest quibuslibet, qui secundum statum suum vivere nequeunt (etiam nobilibus), nisi de contraria intentione testatoris constet: quia necesse non est, ut eligantur pauperiores.

Legatum destinatum puellae „*si maneat virgo*“, dandum est, saltem *ex positiva* lege, etiamsi nubat. S. Alph. ib.

Legata pia certae causae destinata commutari ex justa ratione possunt a S. Pontifice; ab Episcopo tantum, si commutatio potius est voluntatis de-

functi justa interpretatio, ut si quis legat certae ecclesiae summam pecuniae pro calice, ecclesia vero pauper non indigeat calice, sed paramentis. V. S. Alph. 939.

Appendix principaliorum peccatorum contra *septimum* decalogi¹¹⁷¹ praeceptum:

Specifica distinctio generalis absolvitur his:

1. Furtum committere.
2. Rapinam facere.
3. Sacrilegum furtum vel rapinam patrare.

Modos diversos speciales facilius occurrentes habes fere hos:

1. Aliena bona sive jura usurpare.
2. Damnum alteri inferre.
3. A consecutione boni aliquem injuste impedire.
4. Fraude uti in pondere et mensura, in rebus adulterandis, in occultandis rerum vitiis.
5. Pretium summum in venditione excedere, in emptione infra infimum pretium deprimere.
6. Fraudibus aliisve injustis mediis pretium *augere*, vel fraude emptorem ad majus pretium, etsi ex se solo nondum injustum, inducere.
7. Mercedem justam operariis denegare, eamque injuste deprimere.
8. Fraudulentis clausulis in contractu alterum circumvenire; contractui non stare; fraudulenter rescissionem postulare.
9. Instrumenta publica, testamenta corrumpere, falsa conficere; legales defectus fraudulenta fictione supplere.
10. Debita non solvere, eorumve solutionem diutius differre.
11. Mala fide praescriptionem perficere velle, eamque in judicio praetendere.
12. Fraudulenter cessionem bonorum facere.
13. Res furtivas vel suspectas emere; fures receptare atque protegere.
14. Mandato, consilio, aliisve modis ad aliena damna cooperari.
15. Res sibi creditas non custodire, easque in damnum vel periculum inducere.

Tractatus V.

De officiis circa bonum famae et honoris.

De qua re praecipue consuli possunt: S. Thom. II. II. q. 73, Lugo *de just. et jure* disp. 14, S. Alph. l. 3 (al. 4) n. 962—1003, Tamb. *in decal.* lib. 9 cap. 3, Reuter p. 3 n. 395—432, Mazzotta Tract. 4 disp. 2 q. 2, Elbel p. IV. n. 343—413.